

DOCUMENT

Routinemomenten anders bekeken
2019-06-14

Routinemomenten anders bekeken.

Op welke manier kunnen we onze routinemomenten optimaliseren met het oog op een doelgerichte doch gedifferentieerde aanpak binnen de ons gegeven onderwijstijd?

Bij het bezoek van de inspectie signaleren verschillende scholen opmerkingen over toiletbezoek, eet- en drankmomenten, slapen en rusten, langdurige aanwezigheid van ouders in de klas en lange wachttijden voor de leerlingen. Vaak gaat het over een weinig zinvolle invulling van dagelijkse routinemomenten.

Een voorbeeld uit een verslag regio Antwerpen (2019):

De leraren kunnen de beschikbare tijd efficiënter gebruiken door onder meer de eet- en drankmomenten een taalstimulerender accent te geven.

Om de kwaliteit en de efficiëntie van deze routinemoment te verbeteren reiken we graag zinvolle uitgangspunten aan om hierover afstemming te zoeken binnen het eigen lerarenteam. De richtvragen in deze tekst zetten aan dit doelgericht vorm te geven.

Vanuit hun autonomie en vanuit het aanwezige beleidsvoerend vermogen formuleren scholen, via een gedeeld overleg, doelgericht en gedifferentieerd een eigen antwoord op de onderwijsbehoeften van hun leerlingen/kleuters.

1	Situering	3
1.1	Noodzaak.....	3
1.2	Begripsomschrijving	3
2	Uitgangspunt.....	4
3	Standpunt	7
5	Conclusie	12
6	Bronnen.....	20

1 Situering

1.1 Noodzaak

Jonge kinderen hebben vaak nog ondersteuning nodig bij de dagelijkse verzorging zoals wassen, aankleden, naar het toilet gaan, eten en drinken. Peuters en jonge kleuters zelf leren voorzien in deze behoeften, is een eerste stap richting zelfredzaamheid en zelfstandigheid. Logischerwijs wordt er in een aanbod van gevarieerde onderwijsarrangementen tijd besteed aan de ondersteuning van dit groeiproces, onder andere tijdens routines. Die typische verzorgingstaken of wederkerende routinemomenten zoals toiletbezoek, eten en drinken, jassen aan- en uittrekken, zich verplaatsen op school worden rijke leermomenten indien ze doelgericht en op maat van de leerlingen uitgewerkt zijn

Leraren worden uitgenodigd om op zoek te gaan naar mogelijke ontwikkelkansen die betekenisvol zijn voor hun leerlingen. In [recent wetenschappelijk onderzoek](#) werd aangetoond dat er tijdens deze momenten enorm veel ontwikkelkansen voor het grijpen liggen, in die zin is educatie- care educatie (Educare) niet van elkaar los te denken.

In welke mate probeert de school een evenwicht te behouden tussen (ver)zorg(ende) activiteiten en om (ver)zorg(ende) activiteiten te benutten voor het nastreven van onderwijsdoelen en vice versa? ([Educare](#)) Welke inspanningen levert het team om de kwaliteit van de interacties met en tussen de jonge kinderen tijdens deze momenten te bevorderen? (Kwaliteitsvolle interactie) Op welke manier betrekken leraren en lerarenteams andere partners die betrokken zijn bij de ontwikkeling van de jonge kinderen? (Partnerschap)

In het Referentiekader voor Onderwijskwaliteit werden accenten opgenomen die afstemming vragen van het aspect leren en zorg in de kleuterschool. We verwijzen hier naar twee kwaliteitsverwachtingen:

- De school stimuleert de ontwikkeling van alle lerenden.
De school begeleidt de lerenden
Het schoolteam biedt begeleiding zowel op het vlak van leren, leerloopbaan, sociaal-emotionele ontplooiing als fysiek welzijn.

Het schoolteam geeft de begeleiding vorm samen met de lerende, de ouders/thuisomgeving en andere relevante partners.
- De school voert een beleid, rekening houdend met haar context- en inputkenmerken.
De school ontwikkelt en voert een beleid.
De school bouwt samenwerkingsverbanden uit die het leren en onderwijzen ten goede komen.

1.2 Begripsomschrijving

Het decreet basisonderwijs omschrijft [onderwijstijd](#) als volgt:

Afdeling 4. - Organisatie van de schooltijd

Art. 48.

§ 1. De leerlingen krijgen achtentwintig lestijden onderwijs- en opvoedingsactiviteiten per week.

§ 2. In afwijking van § 1 kan een negenentwintigste lestijd worden georganiseerd na overleg of na onderhandeling in het lokaal comité.

[§ 3. De bepalingen van § 1 en § 2 gelden niet voor de leerlingen die ingeschreven zijn in een ziekenhuisschool.]

Speeltijden en middagpauzes zijn niet opgenomen in de onderwijstijd.

Naast een duidelijk decretaal kader voor wat betreft onderwijstijd werd er ook voor leerkrachten een duidelijk decretaal kader uitgewerkt, nl.:

[referentie omzendbrief BaO/97/8](#)

1.1.2.1. Kleuteronderwijzer

De hoofdopdracht van de kleuteronderwijzers die voltijds werken in het gewoon basisonderwijs bedraagt minimaal 24 lestijden en maximaal 26 lestijden

2 Uitgangspunt

Het leerplan Zin in leren! Zin in leven! wil scholen aanzetten tot een ontwikkelingsgerichte aanpak voor harmonische ontwikkeling voor elke leerling in de basisschool. Vanuit een holistische benadering waarbij hoofd, hart, handen en ziel gevoed worden, benaderen we de groei en bloei van elke leerling. In het ordeningskader van het leerplan wordt er taal en inhoud gegeven aan die brede en veelzijdige ontwikkeling. De persoons- en cultuurgebonden ontwikkelvelden en -thema's willen teams uitnodigen om - rekening houdend met de context van de school - met een brede bril naar de ontwikkeling van hun leerlingen te kijken én er gericht op in te spelen.

Een team dat wil inspelen op de ontwikkeling van peuters en jonge kinderen buigt zich ook over - samen met de ouders - de primaire behoeften (eten, drinken, rusten, slapen, naar toilet gaan) van de hen toevertrouwde leerlingen op school. Ze zoeken hierop een passend pedagogisch antwoord en koppelen hieraan een zorgende houding die leraren van nature in zich hebben. Dit is ook één van de eigenschappen van de leraren die beschreven staat in [de tien eigenschappen van de leraren en lerarenteams](#) in het leerplan Zin in leren! Zin in leven!.

Bij elke van deze tien eigenschappen zijn er een aantal reflectievragen die leraren en lerarenteams richting kunnen geven bij het uitwerken van routinemomenten.

1 onvoorwaardelijk geloven in de ontwikkeling en het leervermogen van elke leerling.

Welke ontwikkelvelden en -thema's inspireren ons?

Benutten we elke leerkans die zich voordoet en hoe richten we daar de aandacht van onze leerlingen hier?

Benaderen we problemen als een uitdaging en zien we ook obstructie of fouten als een leerkans?

Moedigen we onze leerlingen voldoende aan om door te zetten, ook wanneer leren lastig is?

Hebben we een nieuwe, frisse blik voorzien om tegemoet te komen aan de ontwikkeling van onze leerlingen?

Maken we van onze routinemomenten ook een betekenisvolle context en benutten en creëren we voldoende ontwikkelkansen?

2 aanvaarden dat leren en ontwikkelen grillig, veelzijdig en eigen aan elke leerling is

Zijn we er ons van bewust dat niet iedereen op dezelfde wijze ontwikkelt en leert?

Spelen we voldoende in op deze veelzijdigheid in ontwikkelen van onze leerlingen?

Hebben we ook aandachtspunten voor observatie en begeleiding voorzien bij de uitwerking van deze routinemomenten?

Is er rekening gehouden met een doordachte leerlijn met ontwikkelstappen met bijhorende referentieleeftijden?

Hebben we voldoende stil gestaan bij de wijze waarop onze leerlingen deze routinemomenten ervaren en beleven?

Zijn er voldoende kansen verwerkt in onze routinemomenten om in verbinding te gaan met onze leerlingen?

3 werken aan de dieperliggende ontwikkeling van hun leerlingen in al haar facetten

Hebben wij nagedacht over wat onze leerlingen nog moeten leren/aangeleerd krijgen of reeds verworven hebben alvorens we van hen bepaalde zaken verwachten?

Geven we het kind voldoende kansen en tijd om zelfstandig te ontwikkelen. En zijn we nabij door het kind te stimuleren met positieve feedback? Op welke wijze helpen we onze leerlingen door in te zetten op wat er echt toe doet?

Komen onze verwachtingen overeen met de effectieve capaciteiten van onze leerlingen??

4 op zoek gaan naar en werken in de zone van de naaste ontwikkeling, op maat van elke leerling.

Hebben we zicht op welke volgende stap onze kinderen nodig hebben om deze routinemomenten vlot door te komen?

Wat doen we als leerlingen het fruit niet willen eten? Welke kansen bieden we aan deze leerlingen? Gaan we hierover ook in gesprek met ouders? (Wat zijn de verwachtingen van de ouders?)

Houden we rekening met de verschillende culturen?

Welke stimulerende denkvragen stellen we aan onze leerlingen zodat ze vaardiger en sterker worden in hun handelen? Maken we daarbij ook gebruik van de sterktes die al aanwezig zijn bij onze groep leerlingen?

Bieden we routinemomenten ook aan aan een groepje kinderen? Of opteren we voor klas-sikale momenten? (groepsroutine of individuele routine? Zie 'DE OVERGANG NAAR DE KLEUTERSCHOOL VOOR KINDEREN UIT GEZINNEN IN ARMOEDE. Piet Van Avermaet)

5 zorgen voor een rijke ondersteuning en interactie

Zetten wij voldoende in op reeds verworven vaardigheden om deze als vertrekpunt te gebruiken om verder stappen te ondernemen?

Op welke wijze zorgen we voor een respectvolle en rustige manier om tijdens deze routinemomenten in relatie kunnen gaan met onze leerlingen?

Hebben we aandacht voor het stellen van open vragen?

Is er ruimte voorzien in onze routinemomenten voor interactie en is er voldoende kans voor iedereen om aan bod te komen tijdens deze momenten?

Hebben we oog voor alle kinderen in onze groep? Ook voor de kinderen die eerder dreigen te verdwijnen in de groep tijdens routinemomenten?

Zijn onze routinemomenten voldoende afgestemd op de leef- en belevingswereld van onze leerlingen met de wijze waarop en de context waarbinnen die leerlingen kunnen en willen leren?

6 maken werk van betekenisvol leren.

Krijgen leerlingen voldoende kansen om zich uit te drukken tijdens routinemomenten en verlaten we de stiltemomenten? (gezellig samen praten onder elkaar) Is de voorziene plaats een echte ontmoetingsplaats?

Benutten onze leerlingen de opgedane kennis en ervaringen tijdens andere momenten tijdens de dag?

Zetten we voldoende in op de verschillende ervaringskansen tijdens onze routinemomenten? Is er een evenwichtig verdeling te vinden tijdens deze momenten?

7 beschouwen en gebruiken 'leefstof' als 'leerstof' en omgekeerd

Geven we voldoende positieve feedback bij het opnemen van diverse rollen tijdens deze routinemomenten? (jassenmaatjes, buddy's bij boekentassen,...)

Dagen we onze leerlingen voldoende uit tot een onderzoekende en ondernemende houding?

8 ondersteunen metacognitieve processen bij hun leerlingen

Staan wij voldoende stil bij succeservaringen tijdens routinemomenten waarbij we deze kleine successen ook kunnen 'vieren'?

Welke mogelijke reflectievragen stellen we aan onze leerlingen gedurende deze routinemomenten? Geven we voldoende positieve feedback aan onze leerlingen?

Op welke wijze nemen wij zelf deel aan bepaalde routinemomenten? Hebben we voldoende stil gestaan bij het feit dat kinderen bepaalde vaardigheden sneller opnemen via 'modeling'?

Maken we cognitieve processen (denken, voelen en handelen) op een kindvriendelijke wijze zichtbaar via taal? Houden we rekening met de thuistaal van de kinderen?

9 zorgen voor effectieve onderwijsarrangementen op maat van hun leerlingen.

Hebben we onze leerlingen voldoende betrokken bij de opbouw van onze routinemomenten?

Voorzien we rijke onderwijsarrangementen over dit item? (prentenboeken, materialen, poppenspel, heen en weer valies om ouders te betrekken?)

Op welke wijze observeren we onze kinderen tijdens deze routinemomenten? Wat is zinvol om mee te nemen bij een volgende uitwerking? Is er ruimte voor bijsturing tijdens en na onze routinemomenten?

10 onvoorwaardelijk geloven in de eigen professionele ontwikkeling en investeren daarin.

Geloven we voldoende in het eigen kunnen van onze leerlingen?

Op welke wijze vinden we accenten van het leerplan Zin in leren! Zin in leven! terug in onze routinemomenten?

Zijn onze routinemomenten voldoende gedifferentieerd doch doelgericht uitgewerkt? Zijn we voldoende geïnformeerd over de recente onderzoeken aangaande zindelijkheid? Wat is de inbreng van de kinderverzorgster? Hoe is de samenwerking met de kinderverzorgster?

3 Standpunt

Zin in leren! Zin in leven! zet schoolteams aan tot een doelgerichte aanpak binnen een geïntegreerde benadering van leren en zorg aan jonge kinderen in de school. Daarnaast zet Zin in leren! Zin in leven! schoolteams aan om, binnen de geïntegreerde benadering van leren en zorg, een gedifferentieerde aanpak te voorzien vertrekkend vanuit de opvoedings- en ondersteuningsbehoefte van het kind afgestemd op de context van de school. Schoolteams kunnen hiervoor gebruik maken van het schema van [‘Ontwerpen van een krachtige leeromgeving met Zin in leren! Zin in leven! zo doe je dat!’](#).

Wanneer leraren samen nadenken over hoe ze deze momenten doelgericht en gedifferentieerd zinvol invulling geven dan komen zij tot een gezamenlijke en gedragen visie. Op die manier komen ze ook tegemoet aan de vele vragen die dergelijke routinemomenten bij ouders oproepen. Leraren en lerarenteams krijgen op die manier tools om ouders mee te nemen in hun verhaal en plan van aanpak.

Hieronder geven we graag aan wat de mogelijke invulling kan zijn op vlak van een doelgerichte aanpak en gedifferentieerde aanpak.

Binnen een geïntegreerde benadering van leren en zorg aan jonge kinderen in de school pleiten we voor een **doelgerichte aanpak**.

Bijvoorbeeld:

- Jassenmaatjes helpen elkaar met jassen aandoen
- Koek en fruitmaatjes helpen elkaar bij het openen van verpakkingen
- Oudere kinderen helpen hun jongere buddy bij het wassen van handen voor en na een toiletbezoek

Mogelijke doelen hierbij zijn: *(je kunt tijdens verschillende periodes een aantal doelen in de kijker plaatsen zodat je deze grondig en goed kunt opvolgen bij je leerlingen)*

 IVzv3	Doelgericht en efficiënt handelen door taken te plannen, uit te voeren, erop te reflecteren en waar nodig bij te sturen in functie van zelfredzaam en zelfstandig functioneren <ul style="list-style-type: none">• 2.5 - 4 Aan een activiteit beginnen wanneer men daartoe uitgenodigd wordt - proberen om dingen zelf te doen• 2.5 - 4 Via modeling gedrag imiteren en zich eigen maken• 4 - 12 Erop gericht zijn het zelfsturend functioneren te verhogen - zelfstandig kunnen functioneren
 IVgv1	Zorg dragen voor de eigen mentale, sociale en fysieke gezondheid en veiligheid en die van anderen en daarbij aandacht hebben voor: <ul style="list-style-type: none">• Voeding• Voeding > 2.5 - 12 Bewust kiezen voor evenwichtig eten en drinken - voldoende water drinken - voldoende fruit en groenten eten
 MZzo1	Gericht en intens waarnemen met de zintuigen : <ul style="list-style-type: none">• Proeven• 2.5 - 12 Ervaringen opdoen met intens waarnemen met alle zintuigen - waarnemen met een toenemende aandacht voor zowel details als het geheel - een waarnemingsgeheugen ontwikkelen

-
- 4 - 6 Spontaan alle zintuigen aanwenden bij het waarnemen - gericht waarnemen van details en nuances - typische beelden, klanken en geluiden, gewaarwordingen, vormen en texturen, geuren, smaken en belevingen (gevoelens) herkennen, onderscheiden en benoemen

MZkm1

Zelfredzaam zijn in het uitvoeren van manipulatieve handelingen in verschillende situaties; deze handelingen nauwkeurig, gedoseerd en ontspannen uitvoeren

T0mn1

Een mondelinge boodschap verwerken

- Informatie herkennen en selecteren (in mededelingen, vragen, instructies en uiteenzettingen uit verschillende media)
- 2.5 - 4 Verwerken van eenvoudige boodschappen binnen het hier-en-nu en met (audio)visuele ondersteuning:
 - een- en tweeledige instructies met fysieke reactie
 - korte vragen over voorwerpen, handelingen, opdrachten en concrete situaties
 - uitleg over concrete gebeurtenissen en over afspraken
 - allerlei muzische en mediaboodschappen binnen de leefwereld

T0mn3

Actief deelnemen aan een gesprek

- Gesprek in kleine kring of groep
- 2.5 - 4 In spelsituaties of naar aanleiding van spel- en klassituaties gesprekken voeren met klasgenoten en bekende volwassenen:
 - meedoen in het gesprek (verbaal of non-verbaal), reageren op een korte vraag, iets vertellen over zichzelf, iets beschrijven ...
 - oefenen in beurten afwisselen, leren luisteren naar elkaar ...
- 4 - 7 Gesprekken voeren met leeftijdsgenoten en bekende volwassenen over onderwerpen uit de leefwereld:
 - luisteren naar een uitleg over een gebeurtenis, reageren op een vraag, gedachten verwoorden, een vraag naar informatie stellen ...
 - zich inleven in een rol of een situatie, zelf bedenken wat je wil zeggen, aangeven aan het woord te willen komen, elkaar laten uitspreken, elkaars ideeën waarderen ...

RKve2

Zich gedragen weten door, verbonden voelen met en aangesproken door de andere. Zich laten inspireren door de wijze waarop Jezus met anderen omgaat en oproept tot 'ver-ander-ing'

- Kleuter: Verbondenheid met anderen ervaren en beleven > Ervaren en beleven van verbondenheid met anderen: vriendschap, delen, luisteren, zorgen voor, tafelen, ... > 2.5 - 6 Verbondenheid ervaren door te spelen, te delen, te zorgen voor, te tafelen, te luisteren ...

Voorschoolse ervaringen van peuters en kleuters maken dat hun opvoedings- en onderwijsbehoeften in sterke mate kunnen verschillen. Het is dan ook aangewezen dat onderwijsarrangementen op klas- en schoolniveau rekening houden met deze diversiteit (cfr. Context van de school, van de leerlingen).

Binnen een geïntegreerde benadering van leren en zorg aan jonge kinderen in de school pleiten we voor een **gedifferentieerde aanpak** vertrekkende vanuit de opvoedings- en onderwijsbehoeften van het kind.

Bijvoorbeeld:

- Een rustige ruimte in de klas of op school (snoezelhoek of -klas, slaapklasje of -hoek) biedt kansen aan kinderen om even tot rust te komen, stil te vallen of een goed dutje te

doen. Even de pauzeknop induwen zorgt ervoor dat peuters en kleuters nadien uitgerust met volle teugen van het klas- en schoolleven kunnen genieten. Voor de ene kleuter betekent dit een uur slapen tijdens de middagpauze, een andere kleuter trekt zich liever tijdens de dag even terug in een rustig hoekje in de klas.

- Tijdens verschillende periodes plaats je een aantal doelen in de kijker zodat je deze grondig en goed kunt opvolgen, bijvoorbeeld:

♥ SErv4

Bewust sociale rollen opnemen die zowel het individueel als het groepsbelang ten goede komen in diverse situaties en contexten

- Tot zichzelf komen
- Tot zichzelf komen > 2.5 - 12 Kunnen ontspannen na inspanning - ontspanningsmomenten inbouwen voor zichzelf
- Tot zichzelf komen > 2.5 - 12 Gevoelens van onmacht toelaten - zich durven terugtrekken
- Tot zichzelf komen > 2.5 - 4 Zorgen, ongerustheid, moeheid en de behoefte aan mentale en fysieke rust aanvoelen - zichzelf rust gunnen - tot rust komen in een bepaalde ruimte, via bepaalde activiteiten
- Tot zichzelf komen > 4 - 8 Zichzelf op pauze kunnen zetten - afstand kunnen nemen van en weggaan uit een situatie - een vluchtroute kennen en gebruiken om zichzelf te (ver)stoppen - op zichzelf kunnen zijn om alles eens op een rijtje te zetten

🚩 IVgy1

Zorg dragen voor de eigen mentale, sociale en fysieke gezondheid en veiligheid en die van anderen en daarbij aandacht hebben voor:

- Beweging, houding, sedentair gedrag, rust en slaap
- Beweging, houding, sedentair gedrag, rust en slaap > 2.5 - 12 Langdurige periodes van sedentair gedrag beperken - wisselende houdingen aannemen
- Beweging, houding, sedentair gedrag, rust en slaap > 2.5 - 12 Ervaren en inzien hoe momenten van ontspanning doorheen de dag helpen om tot rust te komen - bereid zijn om doorheen de dag voor zichzelf momenten van rust te creëren
- Beweging, houding, sedentair gedrag, rust en slaap > 2.5 - 12 Ervaren en inzien dat voldoende slaap noodzakelijk is voor de ontwikkeling

💬 T0mn1

Een mondelinge boodschap verwerken

- Informatie herkennen en selecteren (in mededelingen, vragen, instructies en uiteenzettingen uit verschillende media)

🦋 Rklg5

Ontdekken en zelf ervaren hoe de diepere kant van het leven wordt beleefd in een waaier van tekens, rituelen, belevings- en vieringsmomenten

- Het rustige, trage en/of repetitieve van een ritueel positief beleven
- Een afgebakende ruimte (gebouw, klaslokaal, klashoek ...) waarderen waarin mensen kunnen stilvallen, aanvoelen dat er daar een andere sfeer hangt dan in de rest van de ruimte
- Ontdekken en zelf ervaren dat er een ruime verscheidenheid bestaat aan stiltemomenten, gebeds- en bezinningsvormen: met en zonder woorden, met bewegingen, door te tekenen, meditatie, via een mantra, een stiltespel, met behulp van sensorisch-tactiel materiaal ...

- Bij de oudere kleuters is er de mogelijkheid om op verschillende momenten te eten in de klas. De kleuters bepalen zelf, binnen de vooropgestelde tijd, wanneer ze gaan eten in 'de restauranthoek'.
- Tijdens verschillende periodes plaats je een aantal doelen in de kijker zodat je deze grondig en goed kunt opvolgen, bijvoorbeeld:

🚩 IVzv1

Keuzes willen, durven en kunnen maken door betekenis te geven aan die keuzes en daar de verantwoordelijkheid voor opnemen

- 2.5 - 4 Keuzemogelijkheden exploreren - bewust worden van eigen voorkeuren - met hulp een keuze maken uit een groot aanbod - zelfstandig kiezen uit een beperkt aanbod - een gezamenlijke keuze maken
- 4 - 7 Keuzemogelijkheden exploreren en bespreken - zonder hulp een keuze maken uit een groter aanbod - keuze maken gebaseerd op eigen interesses en voorkeuren - bij een keuze blijven - bij het kiezen rekening houden met afspraken en regels - rekening houden met de gevolgen van een keuze - de factoren die een keuze beïnvloeden herkennen - eigen keuzes en die van anderen identificeren - andere keuze durven maken dan een vriend

IVzv3

Doelgericht en efficiënt handelen door taken te plannen, uit te voeren, erop te reflecteren en waar nodig bij te sturen in functie van zelfredzaam en zelfstandig functioneren

- 2.5 - 4 Aan een activiteit beginnen wanneer men daartoe uitgenodigd wordt - proberen om dingen zelf te doen
- 4 - 6 Een visueel stappenplan zelfstandig uitvoeren
- 4 - 12 De tijd die men nodig heeft voor een bekende bezigheid realistisch inschatten
- 4 - 12 Erop gericht zijn het zelfsturend functioneren te verhogen - zelfstandig kunnen functioneren

IVgv1

Zorg dragen voor de eigen mentale, sociale en fysieke gezondheid en veiligheid en die van anderen en daarbij aandacht hebben voor:

- Voeding
- Voeding > 2.5 - 12 Bewust kiezen voor evenwichtig eten en drinken - voldoende water drinken - voldoende fruit en groenten eten

MZzo1

Gericht en intens waarnemen met de zintuigen :

- Proeven
- 2.5 - 12 Ervaringen opdoen met intens waarnemen met alle zintuigen - waarnemen met een toenemende aandacht voor zowel details als het geheel - een waarnemingsgeheugen ontwikkelen

MZzo2

Adequaat reageren op zintuiglijke impulsen

- 2.5 - 6 Gericht aandacht geven aan één of een paar zintuiglijke prikkels en er al dan niet op reageren

OWti2

Tijdsbegrippen en verschillende soorten kalenders functioneel gebruiken

- 2.5 - 4 Opeenvolging ervaren in het verloop van de dag - de regelmaat van de structuur van een lesdag ondervinden - een voorstelling herkennen van een regelmatig terugkerende gebeurtenis
- 4 - 7 Basisbegrippen en courante aanduidingen in verband met dagelijkse tijd onderzoeken en daarbij woorden gebruiken zoals dag, nacht, vandaag, morgen, gisteren, deze week, volgende week, vorige week, vroeger, later, nu, ochtend, voormiddag, middag, namiddag, avond, nacht, de namen van de weekdays, eergisteren, overmorgen, nog vroeger, nog later, eerst, dan, daarna en laatst
- 4 - 10 Verschillende soorten kalenders zoals: dagkalender, weekkalender, maandkalender, kalender van de seizoenen, aanwezigheidskalender, verjaardagskalender, weerkalender ... functioneel gebruiken

TOMn3

Actief deelnemen aan een gesprek

- Tweegesprek
- Gesprek in kleine kring of groep
- 2.5 - 4 In spelsituaties of naar aanleiding van spel- en klassituaties gesprekken voeren met klasgenoten en bekende volwassenen:
 - meedoen in het gesprek (verbaal of non-verbaal), reageren op een korte vraag, iets vertellen over zichzelf, iets beschrijven ...
 - oefenen in beurten afwisselen, leren luisteren naar elkaar ...
- 4 - 7 Gesprekken voeren met leeftijdsgenoten en bekende volwassenen over onderwerpen uit de leefwereld:
 - luisteren naar een uitleg over een gebeurtenis, reageren op een vraag, gedachten verwoorden, een vraag naar informatie stellen ...

- zich inleven in een rol of een situatie, zelf bedenken wat je wil zeggen, aangeven aan het woord te willen komen, elkaar laten uitspreken, elkaars ideeën waarderen ...

WDLw3

Wiskundige problemen oplossen in betekenisvolle situaties binnen en buiten de klas en de redeneringen daarbij onderbouwen, vergelijken, bijsturen, weergeven en beoordelen

- 2.5 - 6 Een concreet wiskundig probleem oplossen

RKgs1

Openkomen voor symboliek in het leven van mensen. Symbolen van de christelijke traditie ontdekken en er zich mogelijk mee verbinden.

- Kleuter: Symbolen vanuit de christelijke traditie ontdekken en beleven > In ervaringen en belevingen gevoelig worden voor symbolen en tweede taal: steen, licht, touw ... > 2.5 - 6 Creatief omgaan met water, brood, licht, aarde, adem ...
- Kleuter: Symbolen vanuit de christelijke traditie ontdekken en beleven > In ervaringen en belevingen gevoelig worden voor symbolen en tweede taal: steen, licht, touw ... > 2.5 - 6 In het omgaan met water, brood, licht en donker, aarde ... aanvoelen dat iets waardevol is en dat volwassenen daar andere betekenissen in beleven

Schoolteams die doelgericht en gedifferentieerd aan de slag gaan, zullen samen nadenken over wat de ondersteuningsbehoeften van de leerlingen zijn, wat de context hen te bieden heeft en welke doelen uit het leerplan hen hierin richting kunnen geven. Wanneer teams in deze arrangementen de harmonische ontwikkeling voor ogen houden dan komen ze uit bij zowel persoonsgebonden als cultuurgebonden ontwikkelvelden. Leraren en lerarenteams zullen dus zoeken naar een zinvolle én betekenisvolle invulling én begeleiding van deze arrangementen, met het oog op ruime beleving binnen de verschillende ervaringskansen, waarbij duidelijke afspraken opgenomen worden voor de verschillende leeftijden. Op deze manier hebben ze ook oog voor de gradatie van deze arrangementen en bewaken ze de door hen opgestelde achterliggende leerlijn.

Mogelijke reflectievragen die de uitwerking van deze momenten kunnen ondersteunen:

Pedagogisch-didactisch:

- *Waarom willen we deze routinemomenten organiseren voor onze kinderen?*
- *Wat willen wij bereiken bij de jongste kinderen? De oudere kinderen?*
- *Is er oog voor talige interactie in deze leerlijn?*
- *Zijn er motorische vaardigheden die we kunnen stimuleren?*
- *Welke soort (denk)vragen stellen we voorop?*
- *Is er nagedacht over een duidelijke structuur bij deze terugkerende momenten?*
- *Zien we kansen om de ondernemingszin te stimuleren bij onze leerlingen?*
- *Hebben we voldoende aandacht voor de rollen die de leerlingen opnemen? Gaan we hierover in gesprek met de kinderen?*

Organisatorisch

- *Wie hebben we daarvoor nodig?*
- *Is er een schema dat ons houvast zal geven?*
- *Welke materialen hebben we nodig?*
- *Waar gaan we bepaalde materialen (die we willen gebruiken bij bv. een toiletbezoek) plaatsen?*

4 Waaron een integratie van leren en zorg?

In Vlaanderen mag elke 2,5-jarige op [vastgelegde dagen](#) instappen in de kleuterschool. Nagenoeg alle kinderen doen dat ook. De meeste peuters maken de overgang naar school relatief vlot, beleven het als een stap naar 'groter worden'. Anderen hebben meer moeite om te wennen aan nieuwe gezichten; een andere omgeving, omgangsvormen, taal en cultuur. Allerlei contextfactoren bepalen hoe peuters de school binnenkomen. Kijken we naar de ontwikkeling van kinderen - in het bijzonder die van peuters en jonge kleuters - dan zien we op dit vlak eveneens veel variatie. Kinderen ontwikkelen zich namelijk op vele sporen tegelijk en op hun eigen tempo. Soms geleidelijk, soms in een stroomversnelling maar veelal grillig.

Die eerste stap kan dus best wel spannend zijn, zowel voor de ouders als het kind zelf. Scholen doen er goed aan om in beeld te brengen wat nodig is om een zachte, warme overgang te faciliteren. Enerzijds gaat het om wat peuters kunnen leren en ontwikkelen zodat ze zo min mogelijk drempels en stress ervaren en ten volle van het klas- en school leven kunnen genieten. Anderzijds gaan transitie momenten ook over het 'kindrijp' maken van de omgeving waarin het kind vertoeft. In hoeverre is de school klaar om het kind en zijn ouders te ontvangen?

[Onderzoek](#) van Katrien van Laere (Conceptualisations of Care and Education in Early Childhood Education and Care, 2017) leert ons dat ouders met vragen zitten over de basisbehoeften van hun kinderen: "Zullen ze mijn kind graag zien? Hoe gedraagt het zich als het slecht eet of moe is, als er conflicten zijn met anderen. Wat doe ik als ik iets wil vragen maar de taal niet spreek." Sommige kleuters brengen lange dagen door op school en in de voor- en naschoolse kinderopvang; zijn nog niet (helemaal) zindelijk of hebben hulp nodig bij het toiletbezoek; geraken de dag niet door zonder middagdutje.

Uit het [rapport](#) kleuterparticipatie (departement onderwijs en vorming, maart 2016) onthouden we dat zo vroeg mogelijk participatie in een kleuterschool zeker voor kinderen uit kwetsbare gezinnen positieve effecten heeft op hun schoolloopbaan. Ook hier geldt dat ouderbetrokkenheid een hefboom is om deze kinderen naar school te krijgen en ze er te houden. Laagdrempelige en frequente contacten met ouders blijken hierbij het effectiefste middel.

Peuters een goede start geven, is logischerwijs een verhaal van dialoog, gedeelde verantwoordelijkheid en voortdurend zoeken naar afstemming en verbinding tussen het kind, het gezin en de school (en kinderopvang). Het nieuwe leerplan Zin in leren! Zin in leven! is een inspiratiebron om een visie hierover vorm te geven en eigen pedagogische en beleidsmatige keuzes te maken.

5 Conclusie

Als pedagogische begeleidingsdienst houden we een pleidooi om zoveel mogelijk onderwijstijd correct, zinvol, doelgericht doch gedifferentieerd in te vullen. Zin in leren! Zin in leven! nodigt leraren en lerarenteams uit met elkaar hierover in gesprek te gaan in het belang van de kwaliteit van het onderwijs dat zij willen bieden aan de leerlingen in hun school. Ervan uitgaand dat al deze terugkerende momenten (be-)geleid zullen worden door de leraar waarbij we vooral voor ogen houden dat we de leerlingen zelfstandigheid bijbrengen en ondersteunen waar nodig. Wanneer sommige leerlingen behoefte hebben om te slapen dan moet daar zeker op kunnen worden ingespeeld/dan is het goed als leraren daar op inspelen zonder dat daarbij alle kinderen moeten slapen.

Ter inspiratie deze reflectievragen:

Onthaalmomenten:

Is het zinvol dat iedere leerling iedere dag het onthaalmoment bijwoont? Moeten alle kalenders elke dag aan bod komen? Welke kalenders zijn zinvol om aan bod te laten komen? Wat verstaan met het team onder onthaalmoment? Hoelang mag dit duren? Hoeveel tijd wil ik hieraan spenderen? Waar liggen kansen om het onthaal op een andere manier te organiseren?

Mogelijke doelstelling voor onthaalmomenten: (je kunt tijdens verschillende periodes een aantal doelen in de kijker plaatsen zodat je deze grondig en goed kunt opvolgen bij je leerlingen)

OWsa1

Ervaren, onderzoeken, vaststellen en illustreren hoe mensen op verschillende manieren samenleven en groepen vormen

- 2.5 - 12 Ervaren en vaststellen:
 - van het samenhorigheidsgevoel binnen kleine en grotere groepen
 - van gelijkenissen en verschillen in leefwijzen van groepen en de meerwaarde hiervan
 - dat niet alle kinderen in een zelfde samenlevingsvorm leven en daarmee rekening houden
 - dat groepen eigen tradities hebben en die belangrijk vinden
- 2.5 - 4 Herkennen:
 - groepen uit de eigen leefwereld (gezin, klas ...)
 - symbool van zichzelf, de klas en andere groepen uit de eigen leefwereld...
- 4 - 7 Ervaren, onderzoeken, vaststellen en illustreren:
 - groepen uit de eigen leefwereld (familie, verschillende gezinsvormen, school, vrienden ...)
 - symbolen van groepen (logo van de school, sportclub ...)
 - hoe mensen cultureel verscheiden zijn en daardoor ook van elkaar verschillen in wat ze belangrijk vinden, in hoe ze leven

OWti2

Tijdsbegrippen en verschillende soorten kalenders functioneel gebruiken

- 2.5 - 12 Ervaren, vaststellen en uitdrukken dat tijd een ritmisch karakter heeft
- 2.5 - 4 Opeenvolging ervaren in het verloop van de dag - de regelmaat van de structuur van een lesdag ondervinden - een voorstelling herkennen van een regelmatig terugkerende gebeurtenis
- 2.5 - 4 Begrijpen dat 'gisteren' voorbij is en dat 'morgen' nog moet komen
- 4 - 7 Ervaren en vaststellen hoe bepaalde activiteiten verbonden zijn met specifieke dagen
- 4 - 7 Vooruitblikken op wat komt, terugblikken op wat voorbij is
- 4 - 7 Basisbegrippen en courante aanduidingen in verband met dagelijkse tijd onderzoeken en daarbij woorden gebruiken zoals dag, nacht, vandaag, morgen, gisteren, deze week, volgende week, vorige week, vroeger, later, nu, ochtend, voormiddag, middag, namiddag, avond, nacht, de namen van de weekdays, eergisteren, overmorgen, nog vroeger, nog later, eerst, dan, daarna en laatst
- 4 - 10 Verschillende soorten kalenders zoals: dagkalender, weekkalender, maandkalender, kalender van de seizoenen, aanwezigheidskalender, verjaardagskalender, weerkalender ... functioneel gebruiken

OWti3

Gebeurtenissen uit het eigen leven en uit de geschiedenis verkennen en in de tijd situeren

- 4 - 7 Een beperkt aantal vaste gebeurtenissen in het verloop van hun dag in de juiste volgorde aangeven - kunnen terugblikken op minstens twee voorbijgevoerde activiteiten door deze chronologisch te rangschikken en te verwoorden

TOnn1

Een mondelinge boodschap verwerken

- Informatie herkennen en selecteren (in mededelingen, vragen, instructies en uiteenzettingen uit verschillende media)
- 2.5 - 12 Via modeling kennismaken met luisterstrategieën
 - voorspellen

-
- visualiseren
 - verbinden met voorkennis over het onderwerp
 - nadenken over woordbetekenissen
 - terugblikken
 - begrip controleren
 - het luisterdoel voor ogen houden
 - ...
- 2.5 - 4 Verwerken van eenvoudige boodschappen binnen het hier-en-nu en met (audio)visuele ondersteuning:
 - een- en tweeledige instructies met fysieke reactie
 - korte vragen over voorwerpen, handelingen, opdrachten en concrete situaties
 - uitleg over concrete gebeurtenissen en over afspraken
 - allerlei muzische en mediaboodschappen binnen de leefwereld
 - 2.5 - 4 Verwerken van informatie uit eenvoudige verhalen met (audio)visuele ondersteuning door
 - het hoofdpersonage en zijn handelingen te ontdekken
 - de hoofdgedachte te ontdekken
 - 4 - 7 Verwerken van boodschappen binnen het hier-en-nu zonder (audio)visuele ondersteuning en van boodschappen buiten het hier-en-nu met (audio)visuele ondersteuning:
 - meervoudige instructies met talige of mentale reactie
 - gesloten en open vragen over voorkeuren en intenties, over ervaringen en belevingen, over gevoelens, over situaties, over handelingen en over voorwerpen
 - uitleg over feiten en gebeurtenissen en over regels en afspraken
 - allerlei muzische en multimediale boodschappen binnen de leefwereld

Een mondelinge boodschap overbrengen

- Spontaan vertellen (over gevoelens, ervaringen, gedachten, handelingen, verwachtingen)
- 2.5 - 12 Via modeling kennismaken met spreekstrategieën:
 - voorkennis over het onderwerp oproepen
 - materiaal verzamelen dat je nodig hebt om de boodschap over te brengen
 - de inhoud van de boodschap vooraf bedenken
 - de manier waarop je zal spreken vooraf bedenken
 - het spreekdoel voor ogen houden
 - ...
- 2.5 - 4 Zich begrijpelijk uitdrukken (verbaal én non-verbaal), eventueel met ondersteuning
- 2.5 - 4 Eenvoudige boodschappen binnen het hier-en-nu overbrengen die te maken hebben met:
 - gewenning: interactie aangaan met andere kinderen, meedoen met versjes, standaarduitdrukkingen zoals 'goedemorgen' gebruiken ...
 - zelfredzaamheid: hulp inroepen, vragen beantwoorden over interesses en gevoelens ...
 - omgaan met anderen: voorwerpen of handelingen beschrijven in spelsituaties, dingen over zichzelf vertellen aan bekende volwassenen en andere kinderen ...
 - spelend leren: praten over meegemaakte gebeurtenissen, een eenvoudig verhaal navertellen met (audio)visuele ondersteuning ...

-
- 4 - 7 Zich vlot en verstaanbaar uitdrukken - praten in volzinnen - ervaren dat mimiek, lichaamstaal en intonatie een rol spelen bij het overbrengen van een boodschap
 - 4 - 7 Kennismaken met spreekstrategieën op initiatief van en met hulp van de leerkracht:
 - voorkennis over het onderwerp oproepen
 - materiaal verzamelen dat je nodig hebt om de boodschap over te brengen
 - de inhoud van de boodschap vooraf bedenken
 - de manier waarop je zal spreken vooraf bedenken
 - ...

T0mn3

Actief deelnemen aan een gesprek

- Gesprek in kleine kring of groep
- 4 - 7 Gesprekken voeren met leeftijdsgenoten en bekende volwassenen over onderwerpen uit de leefwereld:
 - luisteren naar een uitleg over een gebeurtenis, reageren op een vraag, gedachten verwoorden, een vraag naar informatie stellen ...
 - zich inleven in een rol of een situatie, zelf bedenken wat je wil zeggen, aangeven aan het woord te willen komen, elkaar laten uitspreken, elkaars ideeën waarderen ...

SErv1

Zich engageren in relaties, daar deugd aan beleven en zich daarover uitdrukken

- 2.5 - 4 Ervaren dat er ook anderen aanwezig zijn in de klas en op school - interesse tonen voor leeftijdsgenoten en speelkameraden - samen met anderen spelen en werken - voorkeur ervaren voor sommige leeftijdsgenoten
- 2.5 - 4 Actie ondernemen om tot interactie te komen binnen een vertrouwde relatie - zich uitgedaagd voelen om buiten het eigen gezin relaties aan te gaan
- 4 - 12 De behoefte ervaren om gezien en geaccepteerd te worden door anderen - gebruik maken van luistervaardigheden om de gevoelens en het perspectief van anderen te kunnen bepalen - ervaren hoe belangrijk vrienden en vriendschap zijn voor zichzelf en voor anderen - een sterke sociale interactie met vrienden ontwikkelen

SErv4

Bewust sociale rollen opnemen die zowel het individueel als het groepsbelang ten goede komen in diverse situaties en contexten

- Zich present stellen
- Zich present stellen > 2.5 - 4 Spontaan iets van zichzelf durven vertellen, zich uiten, de eigen naam zeggen, iets van zichzelf laten zien in een vertrouwde groep - spontaan eigen verlangens, talenten naar voren schuiven - aan leeftijdsgenootjes vragen om mee te mogen spelen
- Zich present stellen > 4 - 12 In verschillende situaties op een adequate manier
 - de aandacht vragen - eigen kunnen, kennen en zijn exploreren - zich voorstellen in een groep - spreken met durf en expressie
 - uitdrukken wat men leuk vindt van zichzelf - zich trots voelen en dat tonen - fier zijn op zichzelf (uiterlijk, innerlijk) - zich laten kennen - zich goed in zijn vel voelen (welbevinden) zelfvertrouwen opbouwen

IVzv2

Op een efficiënte manier informatie en leerervaringen opnemen, verwerken, weergeven (delen) en deze onthouden en inzetten bij nieuwe ervaringen en in complexere situaties

- 2.5 - 12 Ervaren wanneer en dat men leert - met vertrouwde personen communiceren over wat men heeft geleerd
- 2.5 - 12 Het werkgeheugen en het geheugen ontwikkelen en inzetten bij het leren - relevante informatie memoriseren
- 5 - 12 Zich met hulp bewust worden van wat men nodig heeft om te leren - inzicht hebben in de eigen leerprocessen

 IVoc1	<p>Nieuwsgierig zijn naar en bereidheid tonen om het nieuwe te ontdekken en erover te leren</p> <ul style="list-style-type: none"> • 2.5 - 12 Zich onbevangen en spontaan openstellen voor het nieuwe - zich laten inpalmen door verrassende dingen rondom hen - zich in het verkennen en beoordelen van nieuwe dingen niet laten leiden door clichés en vooroordelen
 WDlw1	<p>Inzien en vaststellen hoe men wiskunde en logisch denken kan gebruiken om problemen uit het dagelijkse leven op te lossen en daarbij waardering opbrengen voor wiskunde als dimensie van menselijke inventiviteit</p>
 WDlw2	<p>Wiskundige kennis en vaardigheden efficiënt en met inzicht hanteren</p>

Koek- en fruitmomenten:

Is dit moment zo efficiënt mogelijk georganiseerd? Moet iedereen op hetzelfde moment zijn koek en/of fruit eten? Is er differentiatie voorzien? Is er ruimte voor talige interactie? Neem jij als leeraar ook deel aan dit moment? Is het een echte ontmoetingsmoment waarbij leerlingen genieten van en met elkaar? Waarbij ze in gesprek kunnen gaan?

Middageten:

Op welke wijze is het middageten nu georganiseerd? Is er een manier om het anders in te vullen? Op welke wijze kan het anders ingevuld worden? Welke kansen tot verrijking van kwaliteit van onderwijs liggen voor het grijpen? Alle mogelijkheden moeten onderzocht worden om het middageten binnen de vaste pauzemomenten te organiseren. Wanneer vanuit organisatorisch standpunt dit onmogelijk blijkt te zijn stimuleren we de doelgerichtheid en gedifferentieerde aanpak van deze momenten. Het behoort tot het eigenaarschap van de school toe om hierin een doordachte keuze te maken, afgestemd op de context en de noden van leerlingen. Voorzien we mogelijkheden zodat het jonge kind zich veilig voelt (samen zitten met oudere broer/zus?) Op welke manier mogen (oudere) leerlingen een ondersteunende rol opnemen? Zijn de verwachtingen duidelijk gecommuniceerd? Is hun rol daarbij duidelijk?

Mogelijke doelstelling bij koek- en fruitmomenten/ middageten: (je kunt tijdens verschillende periodes een aantal doelen in de kijker plaatsen zodat je deze grondig en goed kunt opvolgen bij je leerlingen)

 IVzv3	<p>Doelgericht en efficiënt handelen door taken te plannen, uit te voeren, erop te reflecteren en waar nodig bij te sturen in functie van zelfredzaam en zelfstandig functioneren</p> <ul style="list-style-type: none"> • 2.5 - 4 Aan een activiteit beginnen wanneer men daartoe uitgenodigd wordt - proberen om dingen zelf te doen • 2.5 - 4 Via modeling gedrag imiteren en zich eigen maken • 4 - 12 Erop gericht zijn het zelfsturend functioneren te verhogen - zelfstandig kunnen functioneren
 IVgv1	<p>Zorg dragen voor de eigen mentale, sociale en fysieke gezondheid en veiligheid en die van anderen en daarbij aandacht hebben voor:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Voeding • Voeding > 2.5 - 12 Bewust kiezen voor evenwichtig eten en drinken - voldoende water drinken - voldoende fruit en groenten eten
 MZzo1	<p>Gericht en intens waarnemen met de zintuigen :</p> <ul style="list-style-type: none"> • Proeven • 2.5 - 12 Ervaringen opdoen met intens waarnemen met alle zintuigen - waarnemen met een toenemende aandacht voor zowel details als het geheel - een waarnemingsgeheugen ontwikkelen

-
- 4 - 6 Spontaan alle zintuigen aanwenden bij het waarnemen - gericht waarnemen van details en nuances - typische beelden, klanken en geluiden, gewaarwordingen, vormen en texturen, geuren, smaken en belevingen (gevoelens) herkennen, onderscheiden en benoemen

Zelfredzaam zijn in het uitvoeren van manipulatieve handelingen in verschillende situaties; deze handelingen nauwkeurig, gedoseerd en ontspannen uitvoeren

Een mondelinge boodschap verwerken

- Informatie herkennen en selecteren (in mededelingen, vragen, instructies en uiteenzettingen uit verschillende media)
- 2.5 - 4 Verwerken van eenvoudige boodschappen binnen het hier-en-nu en met (audio)visuele ondersteuning:
 - een- en tweeledige instructies met fysieke reactie
 - korte vragen over voorwerpen, handelingen, opdrachten en concrete situaties
 - uitleg over concrete gebeurtenissen en over afspraken
 - allerlei muzische en mediaboodschappen binnen de leefwereld

Actief deelnemen aan een gesprek

- Gesprek in kleine kring of groep
- 2.5 - 4 In spelsituaties of naar aanleiding van spel- en klassituaties gesprekken voeren met klasgenoten en bekende volwassenen:
 - meedoen in het gesprek (verbaal of non-verbaal), reageren op een korte vraag, iets vertellen over zichzelf, iets beschrijven ...
 - oefenen in beurten afwisselen, leren luisteren naar elkaar ...
- 4 - 7 Gesprekken voeren met leeftijdsgenoten en bekende volwassenen over onderwerpen uit de leefwereld:
 - luisteren naar een uitleg over een gebeurtenis, reageren op een vraag, gedachten verwoorden, een vraag naar informatie stellen ...
 - zich inleven in een rol of een situatie, zelf bedenken wat je wil zeggen, aangeven aan het woord te willen komen, elkaar laten uitspreken, elkaars ideeën waarderen ...

Zich gedragen weten door, verbonden voelen met en aangesproken door de andere. Zich laten inspireren door de wijze waarop Jezus met anderen omgaat en oproept tot 'ver-ander-ing'

- Kleuter: Verbondenheid met anderen ervaren en beleven > Ervaren en beleven van verbondenheid met anderen: vriendschap, delen, luisteren, zorgen voor, tafelen, ... > 2.5 - 6 Verbondenheid ervaren door te spelen, te delen, te zorgen voor, te tafelen, te luisteren ...

Slaap- en rusttijden

Op welke manier is er mogelijkheid om gedifferentieerd dit moment invulling te geven? Hoelang krijgen de kinderen kans tot rusten/ slapen? Is dit noodzakelijk voor elke peuter dat er een moment van rusten/ slapen ingebouwd moet worden? Het kan geenszins de bedoeling zijn dat alle peuters moeten slapen. Is er een mogelijkheid dat de jongste leerlingen een rustige activiteit kunnen doen over de middag? Mag het jonge kind zelf de keuze maken om al dan niet te slapen?

Mogelijke doelstelling bij slaap- en rusttijden: (je kan tijdens verschillende periodes een aantal doelen in de kijker plaatsen zodat je deze grondig en goed kan opvolgen bij je leerlingen)

Keuzes willen, durven en kunnen maken door betekenis te geven aan die keuzes en daar de verantwoordelijkheid voor opnemen

- 2.5 - 4 Keuzemogelijkheden exploreren - bewust worden van eigen voorkeuren - met hulp een keuze maken uit een groot aanbod - zelfstandig kiezen uit een beperkt aanbod - een gezamenlijke keuze maken
- 4 - 7 Keuzemogelijkheden exploreren en bespreken - zonder hulp een keuze maken uit een groter aanbod - keuze maken gebaseerd op eigen interesses en voorkeuren - bij een keuze blijven - bij het kiezen rekening houden met afspraken en regels - rekening houden met de gevolgen van een keuze - de factoren die een keuze beïnvloeden herkennen - eigen keuzes en die van anderen identificeren - andere keuze durven maken dan een vriend

IVgv1

Zorg dragen voor de eigen mentale, sociale en fysieke gezondheid en veiligheid en die van anderen en daarbij aandacht hebben voor:

- Beweging, houding, sedentair gedrag, rust en slaap
- Beweging, houding, sedentair gedrag, rust en slaap > 2.5 - 12 Langdurige periodes van sedentair gedrag beperken - wisselende houdingen aannemen
- Beweging, houding, sedentair gedrag, rust en slaap > 2.5 - 12 Ervaren en inzien hoe momenten van ontspanning doorheen de dag helpen om tot rust te komen - bereid zijn om doorheen de dag voor zichzelf momenten van rust te creëren
- Beweging, houding, sedentair gedrag, rust en slaap > 2.5 - 12 Ervaren en inzien dat voldoende slaap noodzakelijk is voor de ontwikkeling

SErv4

Bewust sociale rollen opnemen die zowel het individueel als het groepsbelang ten goede komen in diverse situaties en contexten

- Tot zichzelf komen
- Tot zichzelf komen > 2.5 - 12 Kunnen ontspannen na inspanning - ontspanningsmomenten inbouwen voor zichzelf
- Tot zichzelf komen > 2.5 - 12 Gevoelens van onmacht toelaten - zich durven terugtrekken
- Tot zichzelf komen > 2.5 - 4 Zorgen, ongerustheid, moeheid en de behoefte aan mentale en fysieke rust aanvoelen - zichzelf rust gunnen - tot rust komen in een bepaalde ruimte, via bepaalde activiteiten
- Tot zichzelf komen > 4 - 8 Zichzelf op pauze kunnen zetten - afstand kunnen nemen van en weggaan uit een situatie - een vluchtroute kennen en gebruiken om zichzelf te (ver)stoppen - op zichzelf kunnen zijn om alles eens op een rijtje te zetten

TOmn1

Een mondelinge boodschap verwerken

- Informatie herkennen en selecteren (in mededelingen, vragen, instructies en uiteenzettingen uit verschillende media)
- 2.5 - 12 Via modeling kennismaken met luisterstrategieën
 - voorspellen
 - visualiseren
 - verbinden met voorkennis over het onderwerp
 - nadenken over woordbetekenissen
 - terugblikken
 - begrip controleren
 - het luisterdoel voor ogen houden
 - ...
- 2.5 - 4 Verwerken van eenvoudige boodschappen binnen het hier-en-nu en met (audio)visuele ondersteuning:
 - een- en tweeledige instructies met fysieke reactie
 - korte vragen over voorwerpen, handelingen, opdrachten en concrete situaties
 - uitleg over concrete gebeurtenissen en over afspraken
 - allerlei muzische en mediaboodschappen binnen de leefwereld

RKlg5

Ontdekken en zelf ervaren hoe de diepere kant van het leven wordt beleefd in een waaier van tekens, rituelen, belevings- en vieringsmomenten

- Het rustige, trage en/of repetitieve van een ritueel positief beleven

-
- Een afgebakende ruimte (gebouw, klaslokaal, klashoek ...) waarderen waarin mensen kunnen stilvallen, aanvoelen dat er daar een andere sfeer hangt dan in de rest van de ruimte
 - Ontdekken en zelf ervaren dat er een ruime verscheidenheid bestaat aan stiltemomenten, gebeds- en bezinningsvormen: met en zonder woorden, met bewegen, door te tekenen, meditatie, via een mantra, een stiltespel, met behulp van sensorisch-tactiel materiaal ...
-

Bovenstaande voorbeelden vind je terug in de [bib](#) van het leerplan Zin in Leren! Zin in Leven! Wanneer je zoekt op 'Zinvolle invulling van onderwijstijd' dan krijg je verschillende uitgewerkte voorbeelden ter inspiratie.

6 Bronnen

Bruneel, G., Fret, S. [Met veel zin in leren en leven naar de kleuterschool: een praktijkverhaal.](#) In Dialoog, nr 2, 2017-2018.

Bruneel, G., Fret, S. Leren en zorg in de kleuterschool.

[Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind](#)
www.kinderrechtencommissariaat.be

Onderzoek naar Kleuterparticipatie: [eindrapport.](#) Departement onderwijs
www.onderwijsvlaanderen.be

Praktijkvoorbeelden van hoe kinderopvang en kleuterschool samenwerken:
https://vbjk.be/files/attachments/.145/KIDDO_2016_n_6_Zorgeloos_naar_de_kleuterschool.pdf

[Peleman, B. \(UGent\), Vandenbroeck, M. \(UGent\), Van Avermaet, P. \(UGent\) De overgang naar de kleuterschool voor kinderen uit gezinnen in armoede. \(2019\)](#)

[Loman, J., Moons, C., Versteden, P. \(2012\). Taal de hele dag. In: Nieuwsbrief Centrum voor Taal en Onderwijs. Taal stimuleren tijdens dagelijkse routines.](#)

[Referentiekader voor Onderwijskwaliteit](#)

Van Laere, K. [Conceptualisations of Care and Education in Early Childhood Education and Care: a dissertation submitted to Ghent University for the degree of Doctor of Social Work. 2017](#)

Van Laere, K. & Peleman, B. (2018). [Zorg? Dat is tegelijk geborgenheid bieden en zelfstandigheid bevorderen. KIDDO \(4\): 20-22.](#)

Minimaal. Maxitaal: [Een boek vol talige tips bij routines](#) in de onthaalklas en eerste kleuterklas. 2012. Uitgave van VVB-OCB.

Zin in leren! Zin in leven! Leerplan voor de Katholieke basisschool <https://zill.katholiekonderwijs.vlaanderen/#!>